

cap. 17, ed. 1951, p. 330) no són dels suspectes de catalanisme (si bé convindria examinar millor l'ús que en fan) i en rigor podríem veure si per a la justificació d'una *-e* excepcional es pot aplicar ací el que vaig dir en el DCEC (s. v. *doble i boj*). Tanmateix el fet és que les declaracions de desconfiança sobre el castissisme del mot no daten sols dels anys de 1700 sinó des de sempre, i que mai pertanyé a l'ús comú [1464].

Dialectalment s'estén a Aragó (Jq. Costa, Coll i Altabàs, tots dos del límit català, si bé hi arriba força més a l'O.),² Albacete (RFE xxvii, 245), Múrcia, Almeria (Ga. Soriano, *Supl.*) i algun altre punt d'Andalusia oriental; sovint usat com a mer insult en totes aquestes terres del Sud: «este bellaco, ribaldo, *borde*, ¿quién lo ha de sufrir en su casa?», Timoneda, *Patrañuelo*, Rivad. III, 138 (autor valencià no ho oblidem), només un *bordión*, no usat com a insult, en els anys 1514 i 1605, sembla clarament autòcton i el segon cop almenys és un text lleonès (*La Picara Justina*).

El més suspecte a Aragó és que la forma més antiga és *bort* amb *-i*: «el fillo *bort* non debe pagar deudas por el padre: fillo qui non es nascido de leal conjuigio», en els *Fueros de Aragón* de fi S. XIII, i allí apareix també en el sentit secundari de «hijuela, retoño»: «si --- talla árbol alleno --- si fore ramo o fillo *bort* deve dar de colonia 5 sueldos».³ Si aparegués des d'antic en basc o hi mostrés senyals d'autoctonia, això ajudaria a creure en l'indigenisme de les formes castellanes, però justament allà s'hi ha extingit i si bé l'alabès *borte*, *borta*, «niño o niña incluseros» han de ser romanalles de l'antic basc local (*bort-a* amb l'article aglutinat), justament la *-ó* i la manca de *-u* en aquesta forma exclouen tota idea, no sols ja d'aboriginisme, sinó també de tota antigitat: són gasconismes o aragonesismes moderns.

Perquè en el Bearn sí que el mot fou ben d'ells, per bé que els diccionaris moderns (Lespy, Palay) no l'hi recullin; el tenim, però, sovint en el Cartulari d'Ossau, en general en una forma secundària *borc* (que no sembla pas ser errada de lectura sinó alteració fonètica, i altrament no estranya a algun altre parlar vell i nou de França): «Arnauto, *borc de Sancte Colome*» (d'Ossau) (1389) (109.29), forma més tard molt repetida; també es troben derivats diminutius o despectius, on una dissimilació en *e* l'alterà (però ells mateixos devien consagrar-la per conveniència eufèmica: *Berduc*; *Berducco de Casamayor*, *Berducco de l'ostau de Laruntz*, a. 1446, *Berdot de Fontaas* i *Berdoleit de Noguer* a. 1425 (ibid. 142, 137), aquest també força repetit.

En conclusió es tracta d'un mot català, d'antiga àrea gallo-romànica general, i poca i dubtosa extensió fora d'això (en suport de la idea que en temps molt antic tingué fort vigor en el Nord-oest de França, es pot adduir el fet de la transmissió al bretó *bord*).

En llatí *BURDUS* existí ja a l'Antiguitat però només en el sentit de 'mul' i hi fou solament un mot molt vulgar i estrany a tot ús normal i correcte. Els pocs testimonis escrits que en conservem fan constar aquest

caràcter, i són escassos: en uns escolis d'Acro a Horaci, i el derivat *BURDO*, *-ONIS*, d'igual sentit (amb el seu diminutiu, de tipus antic) *burdunculus*, en l'Edicte de Diocleciana, en Anthimus (S. VI) i en notes tironianes; d'altra banda això no és gaire antic, fins i tot si *burdubasta* usat per Petroni en el sentit d'«ase arrossinat» (si bé aplicat a un gladiador decrepit) n'és un compost bastant clar, car amb això no arribem més que al començ de l'era cristiana.

Troband-se tot això isolat en el lèxic itàlic i sense parentela en els idiomes germans, almenys és segur que fou un manlleu d'una altra llengua. Però ni sobre la procedència d'aquesta o aquella família lingüística hi ha indicis sòlids i si s'han fet algunes temptatives etimològiques són tres o quatre de divergents, ni rebutjables del tot ni cap d'elles a penes sostenible (Pok., *IEW*, i fins Walde-P. I, 601, 614, 633 guarden silenci o rebutgen); hi ha NPP anàlegs en l'antroponímia cèltica, suggereixen Ernout-M., però és un indicatiu ben vague (solament l'extensió real de l'àrea romànica hi afegeix algun incert suport); una concebible pertanyença a les arrels *BHERES-* o *BHEREU-*, Pok., 143, en el sentit d'«incontinència, desbridament» —cf. lit. *brudis* 'movible', 'bellugadís', rus *borzoi* 'fogós' pensant en *bèstia moguda*—, resta també vaga i sense cap suport concret). Jud, *ZRPh*. xxxviii, 40, manté també gran i concisa reserva (Brüch, *ZRPh*. LV, 645-6. poc aporta d'útil).

Solament una pista, tanmateix vaga encara, em sembla digna de futura atenció: ja ja suggerida per Thurneysen (*TbLL*., i que un lingüista com ell no parli del cèltic pot ser significatiu): que hi hagi relació amb el tipus *BURRICUS* 'cavallet' (cf. *BURRO*), majorment que això recorda molt el cast. *burdegano* «hijo de caballo y borrica» (MzPi., *Fg. Mussafia*, 392), on la sufixació *-IC-ANO-* és típica dels mots pre-romans, i el mot recorda molt l'a.-al. ant. *burðihhin* (amb *-hh-* provinent de *-k-*), que s'ha cregut de procedència llatina i que de tota manera no és germànic: els escrípols que oposa Walde-H I, 123-4 a la connexió amb *BURRICUS*, més aviat es giren contra el seu escepticisme car precisament l'alternància *-RR-/-RD-* és típica dels mots pre-romans hispànics i pirinencs; aquest sufix *-ICEN-* recorda força el ll. *icinus* (de diminutius o hipocòrístics d'animals com *lobezno*, *osezno*, o altres coses: *MURICINUS*), i també recorda el cèltic *-IKNO-* que sembla haver significat 'engendrat per'. Altrament, cf. en el DCEC (article *BURDO*) ací *burda* (o *BORRA*).

DERIV.: *Bordall* 'rebrot del peu bord d'una planta de llei; despectivament, sembla estendre's als d'arbres sembrats de llavor' (Ruyra, O. C., 852a); als voltants de Girona *burdais d'olivera* (1958); també mall. i men. *bordeta*. *Bordioll* [gravat en *AlcM*], probablement pron. imperfecta de *bordaiol*, dim. de *bordais*; *bordalim*; *bordany* i potser *bordanyes*.

Bordegàs etimològicament 'fill bord' fi del S. XIV, dos exemples d'Eiximenis en el diccionari Aguiló [1640, diccionari Torra = *bastart*], sentit conservat en rossellonès (Grandó, *Misc. Fabra*, 183), però a Ralieu ho vaig sentir tant en aqueix sentit com en el de